

Rod, privilegija i geštalt - pojam roda i privilegije u geštalt psihoterapijskom pristupu

Mentorka:

Dr Ivana Vidaković

Edukantkinja:

Marijana Šuleić

Oktober, 2024.

Sadržaj:

- Pojam roda
- Rod i geštalt
- Rod i psihologija
- Pojam privilegije i geštalt
- Rodno senzitivno savetovanje i psihoterapija
- Geštalt terapija i dalja istraživanja
- Zaključak

Pojam roda

- Pol kao osnova na koju se upisuje društveni razvoj roda (šezdesete godine prošlog veka).
- Rodna uloga - zbir kulturoloških očekivanja i ponašanja zasnovanih na biološkom polu (Lahelma 1992, Lempiainen 2003.)
- Kasnije, u postmodernom feminističkom diskursu, ova klasifikacija se smatrala problematičnom jer je sadržala isključive pretpostavke o biologiji i zanemarivala raspon ličnog iskustava u procesu izgradnje (Antonen, 1997.).
- Rodni stereotipi - ustaljene, trajne, a obično uprošćene pretpostavke i očekivanja u odnosu na ženske i muške osobine i dužnosti u društvu.

Pojam roda

- Ugovor o rodu - istorijski razvoj rodnih odnosa i razdvajanje društvenog života na javnu i privatnu sferu: muškarci kao nosioci odgovornosti javnih aktivnosti, proizvodnih aktivnosti društva, dok su ženski zadaci unutar privatne sfere, kao što je reproduktivna, odgajanje i briga o deci (Liljeström, 1986.).
- Rod ne sledi nužno naš biološki pol. Maskulinitet i feminitet nisu nužno heteroseksualni i ne izražavaju nužno našu biološku istinu.
- Da bi se rodne razlike izbegle i prevazišle nije neophodno negirati identitet ili pak izmišljati nove modele, potrebne su mnogo bogatije opisne forme, novi termini koje prenose kompleksnost seksualnosti i identiteta.
- „Identitet se formira kroz odazivanje na poziv zakona, kroz prihvatanje norme, kroz prepoznavanje sebe u normi, ali isto tako i u **neprepoznavanju, u pogrešnom odgovoru na poziv, u neadekvatnom odazivu**“ (Jakovljević, 2001).

Rod - učinak stalnog ponavljanja, koje dovodi do taloženja rodnih normi (tj. onih normi koje se najčešće ponavljaju).

Rod i psihologija

- Rod ne treba prihvatiti kao činjenicu, nego ga videti kao kategoriju koja se neprestano menja i dopunjava.
- Uklanjanjem temelja patrijarhalne opresije zasnovane na binarnosti roda i pola dobija se mogućnost kreiranja novog značenja roda, muškog i ženskog i svega između što prelazi društvene obrasce seksizma i homofobije.
- Karen Horney - prva psihoanalitičarka koja je kritikovala Frojdu pristup psihologiji kao androcentričan i slep za sociokulturološku određenost inferiornog položaja žena u društvu.
- Sophie Frojd, Frojdova unuka, opisala je Frojdu teoriju kao zastarelu i kao produkt doba u kome je živeo.
- Simone de Beauvoir u svojoj knjizi "Drugi pol" zamera Frojdu što nije uzeo u obzir društveno poreklo muške i očinske moći i privilegije. Ona je isticala da njegove teorije nisu prikladne za objašnjenje ženske "drugosti".
- Iako se psihoanaliza razvila i odmakla od Frojda, njegovi koncepti još se nekritički provlače kroz psihoterapijske prakse naročito u dominantno patrijarhalnim društvima.

"Ženom se ne rađa, ženom se postaje".
Simon de Bovoar

Rod i psihologija

- Od vremena u kome je Frojd pisao i radio pa do danas, žene su bile u najvećoj meri korisnice savetovanja i psihoterapije.
- Frojd je pričao i pisao gotovo isključivo o muškarcima, dok su njegovi pacijenti pre svega bile žene.
- Ova praksa tretiranja žena kao pacijenata, dok se muškarci doživljavaju kao preovlađujući standard za percepciju i praksu, rezultirala je u velikoj meri androcentričnom psihologijom koja je ostala dominantna i danas (Danska, 1980; Hare-Mustin, 1983).

Pojam privilegije i geštalt

- Privilegija - skriveni, bestežinski paket nezarađenih društvenih sredstava. „Nevidljivi ranac“ koji sadrži niz posebnih odredbi, mapa, pasoša i valuta. Većina nas nije svesna onoga što sadrži naš poseban ranac privilegija i uglavnom smo nesvesni koliko često se oslanjamo na njegov sadržaj koji nam pomaže da prođemo dalje (McIntosh, 1998).
- Svi mi nosimo jedinstven skup privilegija, u zavisnosti od našeg “dodeljenog” članstva u određenim društvenim grupama. Ideja o privilegijama ne znači da pojedinačne prednosti i nedostaci nisu u igri u ljudskim životima, niti da smo potpuno stavljeni na milost i nemilost društvenih sila koje određuju ko smo i ko postajemo.
- Kliničke implikacije - ako sam član dominantne grupe s obzirom na rodni identitet (tj. muški) i seksualnu orijentaciju (tj. heteroseksualnu), i nisam pažljivo ispitao prednosti koje mi članstvo u tim grupama daje, onda ću biti u riziku da pretpostavim da su problemi u životu moje lezbejke klijentinje, u velikoj meri posledica njenih individualnih karakteristika, a ne rezultat njene pripadnosti podređenoj društvenoj grupi. Mogu nesvesno da pretpostavim da se ona bori jer joj nedostaje uvid, disciplina ili otpornost. Ne uvažavam u potpunosti da se mora boriti i da se suočava tako snažno jer njen “ranac” ne sadrži ono što moj poseduje (McIntosh, 1998).

Pojam privilegije i geštalt

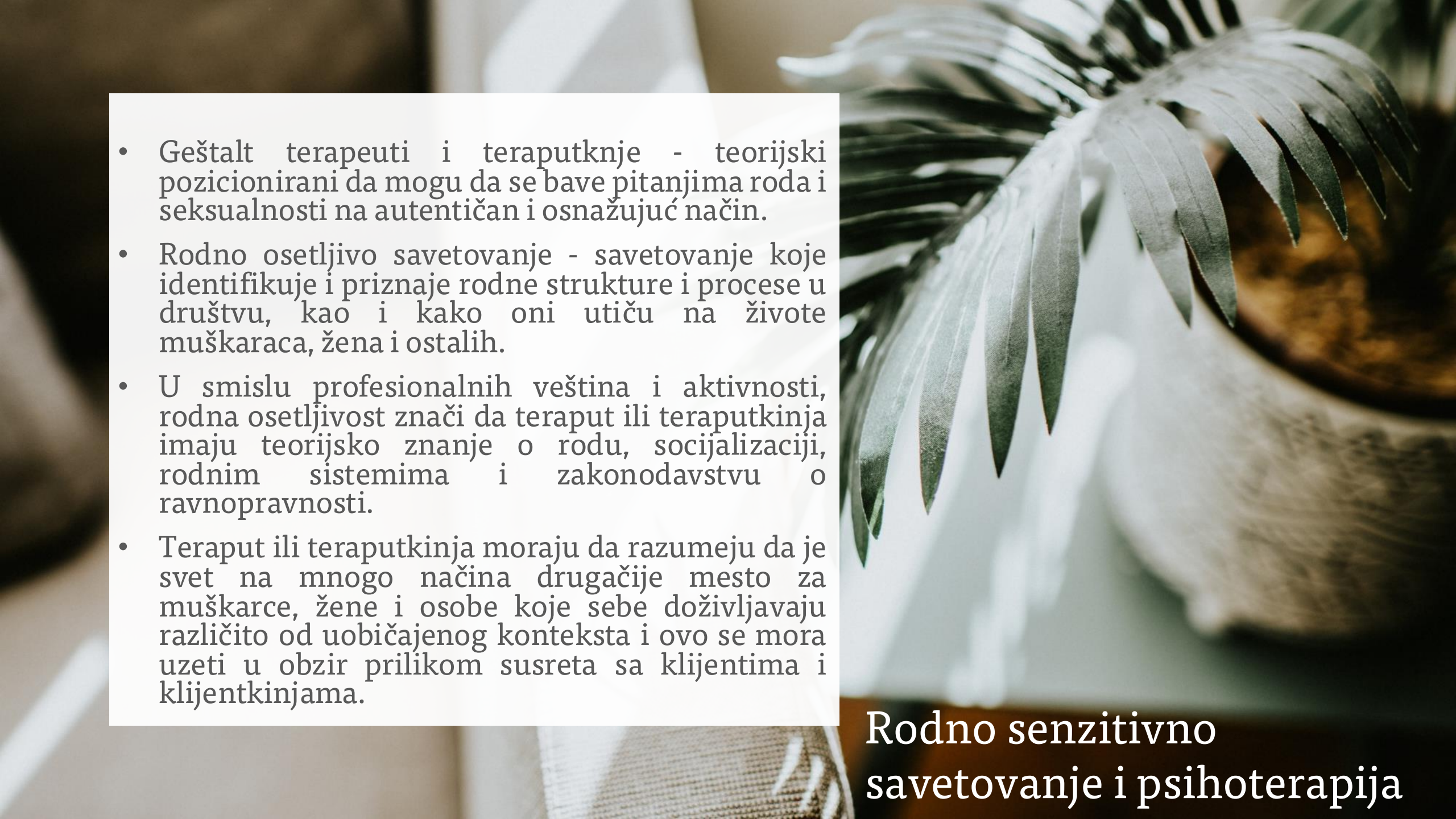
- Geštalt terapija je nastala četrdesetih godina prošlog veka i na njen nastanak uticali su "beli" privilegovani (možda ne u tom istoriskom trenutku) autori i autorka rođeni u "centru" (Berlin, Nemačka) u odnosu na periferiju.
- Praktičari i praktičarke treba kontinuirano da preispituju kako naše vrednosti, društvene razlike i moć utiču na našu interakciju sa drugima, emocionalno i intelektualno.
- Diskurs o inherentnoj dinamici moći unutar terapijske dijade može dovesti do toga da odluke terapeuta i terapeutkinja imaju drastične i nekad institucionalno podržane posledice na njihove klijente i klijentkinje. (Singh i Clarke, 2006).
- Važnost geštalta je u tome da njeni praktičari i praktičarke mogu lako postati svesni svojih kulturnih identiteta, a posebno uticaja svog identiteta i nasleđa. (Fernbacher, 2005).

Pojam privilegije i geštalt

- Prepoznavanje i posedovanje naše rodne i društvene privilegije omogućava nam da jasnije vidimo kako naši klijenti i klijentkinje možda ne nose istu vrstu zaštite kao mi.
- Pretpostavljajući da se naše iskustvo podudara sa iskustvom našeg klijenta ili klijentkinje (susretanje u konfluenciji), može rezultirati propuštenim prilikama za pravi kontakt.
- Insistiranje da se inicira ili poveća intimnost i neformalnost u terapijskom setingu pruža osobi većeg društvenog statusa i više kontrole nad odnosom. Na primer, muški terapeut može započeti seansu tako što će se nasloniti u svojoj stolici u relativno opuštenom položaju, dok klijentkinja može da održava formalniji, suzdržaniji položaj dok ne primi signal da je prihvatljivo da zauzme opušteniji položaj.
- Kao terapeuti i terapeutkinje možemo prihvatiti obavezu da konstantno obezbeđujemo prostor za dijalog kako u radu sa pojedincima i pojedinkama, na intrapsihičkom nivou, tako na polju drugih širih sistema.
- Važno je da razvijamo svest o privilegijama i moći koje dobijamo na osnovu svog društvenog statusa, kao i svest o uobičajenim prekidima koje donosimo, a koji podržavaju našu privilegiju

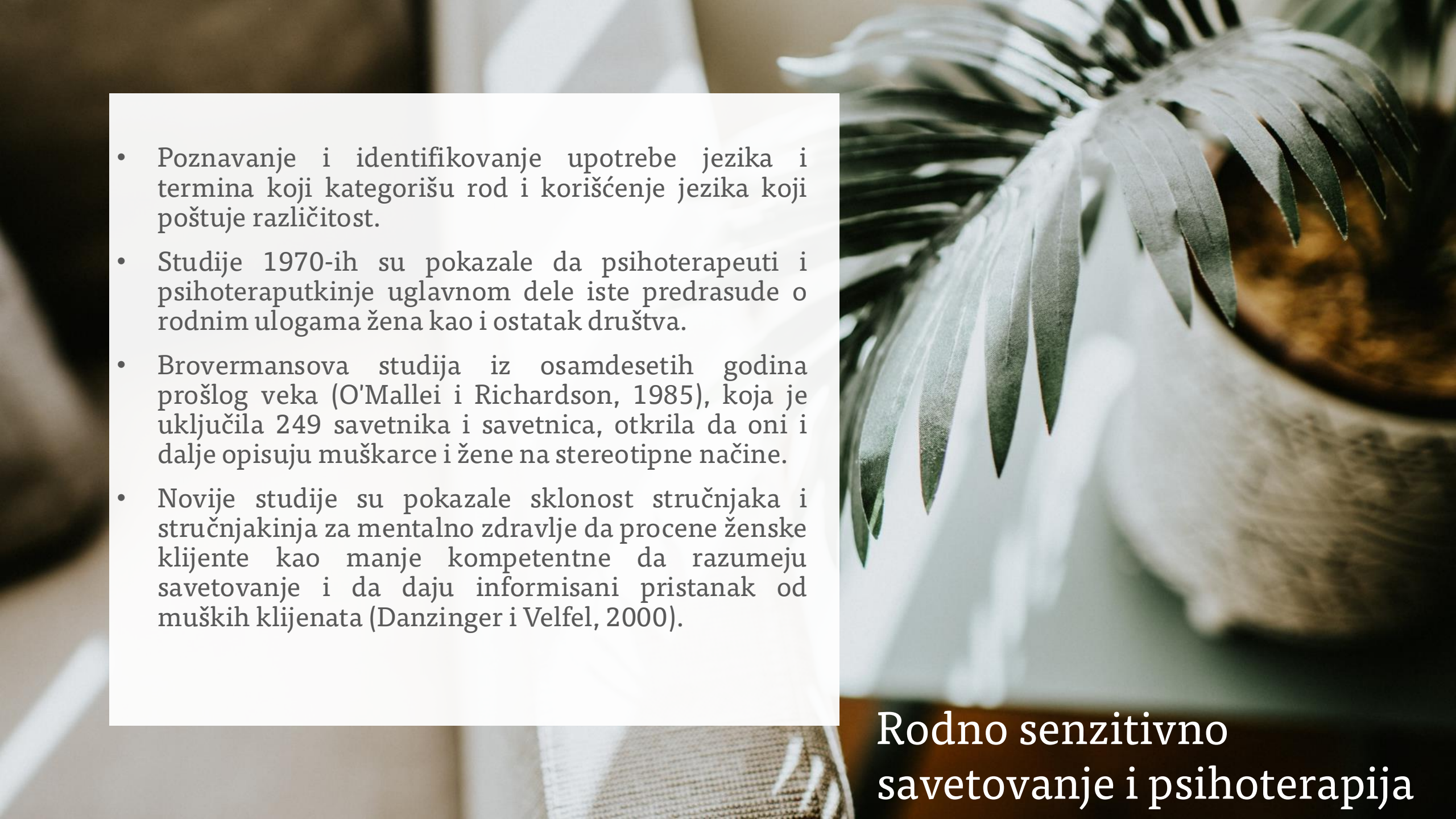
- Geštalt terapeuti i terapeutkinje - teorijski pozicionirani da mogu da se bave pitanjima roda i seksualnosti na autentičan i osnažujuć način.
- Rodno osetljivo savetovanje - savetovanje koje identifikuje i priznaje rodne strukture i procese u društvu, kao i kako oni utiču na živote muškaraca, žena i ostalih.
- U smislu profesionalnih veština i aktivnosti, rodna osetljivost znači da terapeut ili terapeutkinja imaju teorijsko znanje o rodu, socijalizaciji, rodnim sistemima i zakonodavstvu o ravnopravnosti.
- Terapeut ili terapeutkinja moraju da razumeju da je svet na mnogo načina drugačije mesto za muškarce, žene i osobe koje sebe doživljavaju različito od uobičajenog konteksta i ovo se mora uzeti u obzir prilikom susreta sa klijentima i klijentkinjama.

Rodno senzitivno
savetovanje i psihoterapija

- Poznavanje i identifikovanje upotrebe jezika i termina koji kategorišu rod i korišćenje jezika koji poštuju različitost.
- Studije 1970-ih su pokazale da psihoterapeuti i psihoterapeutkinje uglavnom dele iste predrasude o rodnim ulogama žena kao i ostatak društva.
- Brovermansova studija iz osamdesetih godina prošlog veka (O'Mallei i Richardson, 1985), koja je uključila 249 savetnika i savetnica, otkrila da oni i dalje opisuju muškarce i žene na stereotipne načine.
- Novije studije su pokazale sklonost stručnjaka i stručnjakinja za mentalno zdravlje da procene ženske klijente kao manje kompetentne da razumeju savetovanje i da daju informisani pristanak od muških klijenata (Danzinger i Velfel, 2000).

Rodno senzitivno
savetovanje i psihoterapija

Iskustvo punijeg kontakta sa rodom i polom, i svesnost kompleksnog polja u vezi sa ovim temama i više samopouzdanja u vođenju ove oblasti, kako u terapiji, tako i u razgovorima sa kolegama i koleginicama podrazumeva (Johnson, 2014):

- (1) sopstvena pitanja u vezi sa rodom i polom (uključujući i to kako su ta pitanja oblikovana društvenim normama i privilegijama);
- (2) kritičko ispitivanje onoga što smo naučili (ili nismo) o rodu kroz svoje profesionalno usavršavanje;
- (3) način na koji klijentima i klijentknjima prenosimo svoje trenutne perspektive o rodu kroz uspostavljenu interakciju;
- (4) preispitivanje svih implicitnih pretpostavki u vezi sa kategorijama koje nazivamo rod i seksualna orijentacija.

Rodno senzitivno
savetovanje i psihoterapija

Geštalt terapija i istraživanja

U istraživanju autora Benjamin Philipa Borkana (2017) učesnicima i učesnicama je postavljeno pitanje o tome da li i kako edukacija iz geštalta pomože da otvoreno govore o rodu i rodnim identitetima.

Teme koje su proizašle iz odgovora prikazuju:

- Terapeuti i terapeutkinje veruju u odnos sa svojim klijentima
- Oni podižu svest o sopstvenim predrasudama, koristeći teoriju polja i poverenje u iskustvo klijenata i klijentkinja.
- 86% je odgovorilo da je poverenje u odnos između klijenta i terapeuta nešto što su naučili kroz geštalt obuku
- 67% je navelo da je svest o sopstvenim predrasudama važna kada se pokreću diskusije o rodu u okviru terapijskog odnosa.
- Kombinacija iskustava terapeuta i terapeutkinja i klijenta i klijentkinja i prostora koji se kreira između ta dva iskustva predstavljaju ključne elemente odnosa

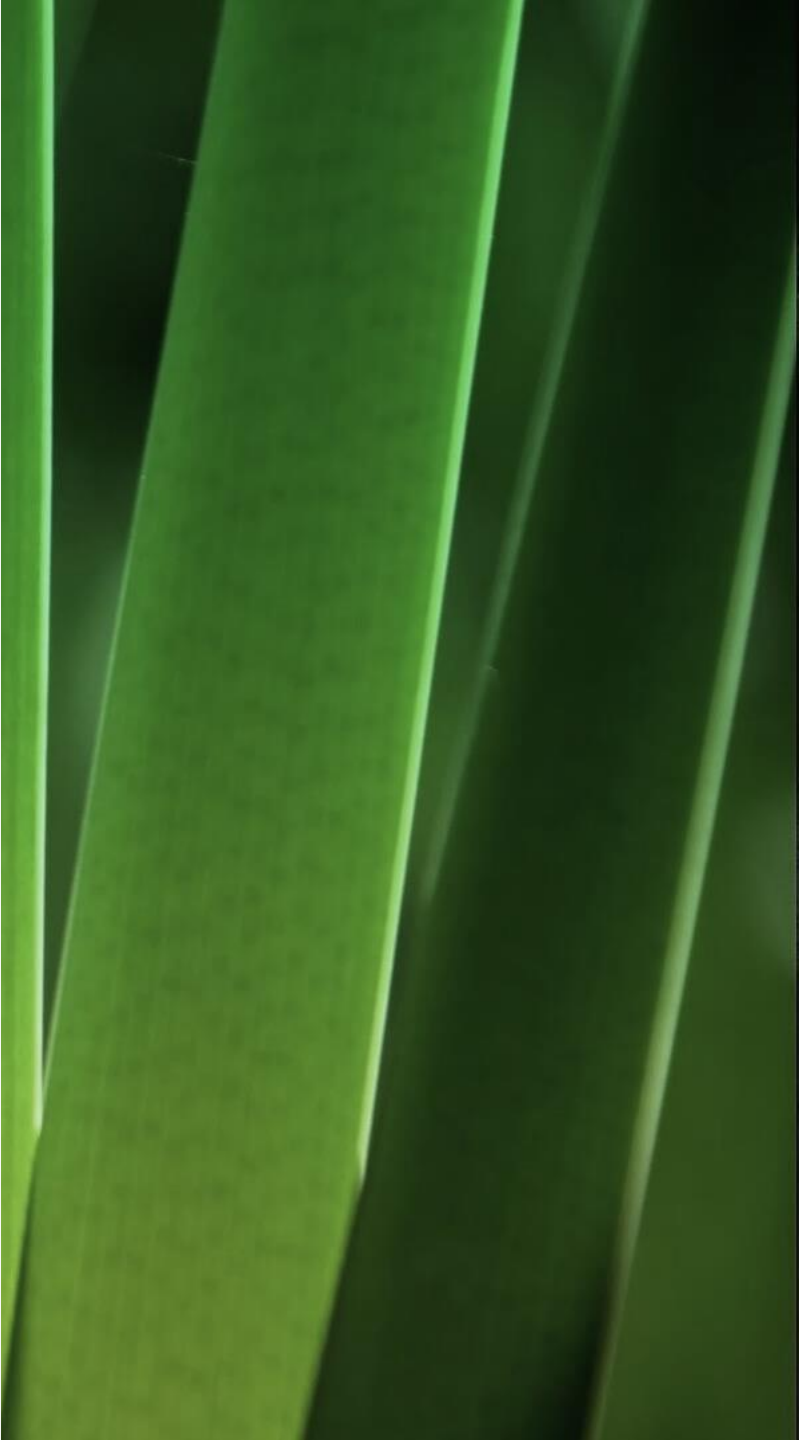

Dalja istraživanja mogla bi u fokus staviti efikasnost edukacije i rad sa različitim identitetima, na primer marginalizovanim, kako bi terapeuti i terapeutkinje mogli podeliti svoja iskustva.

Zaključak

- Svaki deseti muškarac se obrati za psihološku pomoć, dok se u tom istom vremenskom periodu svaka četvrta žena obratila za pomoć. Svaki treći muškarac makar jednom u životu doživi neku depresivnu epizodu. Stopa izvršenih saomubistava je skoro četiti puta veća među muškarcima, nego među ženama, iako se žene češće obraćaju za pomoć. Kroz istoriju, muška decu su se na eksplicitan ili implicitan način kažnjavala za ispoljavanje tuge, straha ili su sprečavana da plaču.
- Društvena pretpostavka u vezi sa rodnim identitetom i rodna uloga koja uključuje strah od društvene osude, strah da će ih drugi prepoznati kao slabe i nedorasle muškoj ulozi kao i teškoće u identifikovanju i izražavanju sopstevih emocija utiču na odbijanje muškaraca da potraže pomoć kada im je potrebna.
- Iako geštalt psihoterapijska škola nije eksplicitno prepoznala pitanje roda kao posebnog koncepta kojeg treba analizirati u okvirima geštalt teorije i prakse, osnove na kojima počiva i način na koji radi sa studentima i studentkinjama pokazuju veliki stepen svesnosti i senzibiliteta za rodna pitanja.
- Isticanje važnosti autentičnosti, kontakta, sposobnost da se preispitaju lične predrasude i pristrasnost, lična odgovornost i privilegija terapeuta i terapeutkinja govori u prilog ovome.

Hvala na
pažnji!